

EEN VERRASSENDE AARDSTER

AnnaElise Jansen freja9600@hotmail.com

Jansen, A. 2021. A surprising *Geastrum triplex*. *Coolia* 64(4): 233–234

In *Geastrum triplex* (*G. michelianum*), at the ‘Wageningse Berg’ (The Netherlands, province of Gelderland, Wageningen), the beetles *Lycoperdina bovistae* were found. This beetle species is rare in The Netherlands and only known from the surroundings of Haarlem and from the Wageningse Berg.

Op een van de sociale media werd op 10 januari 2021 een mooie foto geplaatst van een voor de vinder onbekende aardster. Daarbij natuurlijk de vraag welke soort het zou zijn. Bij de suggesties werden ook namen genoemd van een paar soorten die erg kalkminnend zijn en niet buiten de kuststreken voorkomen. Met alleen maar een foto was er geen uitsluitsel over te geven. Ik knoopte de vindplaats in mijn oren: Wageningen, Onderlangs. Dat is het fietspad aan de voet van de Wageningse berg, van Wageningen naar Renkum.

Toen ik daar op 20 januari wandelde, op weg naar de bossen ten noorden van de berg, zag ik in mijn linker ooghoek iets paddenstoelachtigs en inderdaad: een aardster. Deze leek wel heel erg op de eerder gemelde vondst. Er stonden wel 7 exemplaren en ik kon er dus gerust enkele meenemen. Bij het determineren kwam ik er niet uit. Ik maakte een beschrijving en foto's, waarvoor ik een vruchtlichaam doorsneed. Tot mijn verbazing trof ik 2 kleine kevertjes (zie Figuur 2) aan in het bolletje!

Ik mailde de beschrijving aan de Nederlandse gasteromyceten-specialist, Leo Jalink en vermeldde ook de kevertjes. Leo mailde terug dat hij het materiaal graag wilde hebben, de paddenstoelen dus. Ook zond hij een artikeltje (Lund, 2017) mee over zwamkevers. Daarmee waren de kevers gemakkelijk te determineren: *Lycoperdina bovistae*. Deze zwamkevertjes overwinteren in de paddenstoel, en ook de larven ontwikkelen zich erin. Men neemt aan dat de eitjes in de herfst in de paddenstoel gelegd worden, dat de larven zich daarin ontwikkelen en uitkomen in de vroege lente.

Ik heb de keurvondst netjes gemeld op waarneming.nl. Daar bleek ook dat deze soort nogal zeldzaam is en alleen voorkomt in de buurt van Haarlem en op de Wageningse berg.

Wat bijzonder, wat een verrassingen. Ik heb nog nooit geweten dat er in stuifzwammen of aardsterren kevers konden voorkomen, en als ik er dan een vind is het nog een zeldzame soort ook.

Nu is er aan dat Onderlangs, circa 500 m ten oosten van deze vindplaats, een plek waar ik een jaar geleden Gekraagde aardsterren (*Geastrum triplex*, ook wel *G. michelianum* genoemd) had gevonden. Dit jaar stonden ze er weer, op dezelfde plek. Ik nam een vruchtlichaam

Figuur 1. Illustratie van de keversoort *Lycoperdina bovistae* uit de ‘British Entomology’ door John Curtis (1840).

Figuur 2. Twee exemplaren van het kevertje *Lycoperdina bovistae* in petrischaal.

Figuur 3. *Geastrum triplex*, Wageningen, Onderlangs, 23 januari 2021.

mee en sneed dat thuis open. Alweer zo'n kever! Later in het droogapparaat was er nog een kever uit gekropen. Tjonge, had ik ineens vier kevertjes in huis. Omdat ze op kamertemperatuur wakker werden heb ik ze maar in de koelkast bewaard, met het doel ze later terug te zetten. Omdat ze zo zeldzaam zijn, vond ik dat gepast. Twee stuks kon ik in een van de Gekraagde aardsterren duwen, de twee andere ontsnapten me. Ik hoop dat ze de aardster op eigen kracht hebben kunnen bereiken, een halve meter lopen is toch een hele afstand voor een kevertje van 4 mm.

En die onbekende aardster? Gebaseerd op mijn beschrijving met foto dacht Leo Jalink aan een noodrijp exemplaar van de Gekraagde aardster. Noodrijp, omdat ik een basidium had gevonden. Een gelukstreffer, vond Leo. Aardsterren (en andere Gasteromyceten) zijn gewoonlijk óf onrijp en nog zonder goed ontwikkelde sporen, of geheel rijp waarbij de basidiën allang verdwenen zijn. “Die zijn al door autolyse verdwenen nog voor de aardster zich opent. De wat bleke kleur van het gleba (zo te zien met een olijfzweem) is ook kenmerkend voor noodrijping”, zo mailde hij me. Toen ik 3 dagen later op deze vondstplek langs ging stond er een vers exemplaar en dat was duidelijk een Gekraagde (zie Figuur 3). Het was wel een erg klein exemplaar: een bolletje van 20 mm doorsnede.

Natuurlijk heb ik het materiaal opgestuurd naar Leo Jalink. Hij mailde terug dat deze vondst een beetje tussen *G. triplex* en *G. saccatum* in zit. “Dat kun je het best bestuderen door te vergelijken met preparaten van een zekere *triplex* en een zekere *saccatum*, maar helaas ... Naturalis is nog op slot. Dus ik ga jouw collecties gewoon bewaren en als het weer kan nog eens opnieuw bekijken met vergelijkingsmateriaal erbij”. Helaas had hij geen basidiën kunnen vinden: “Ik heb 5 preparaten gemaakt en niet één basidium”. Dat ene basidium dat ik vond was dus echt een gelukstreffer. Voor nu houd ik het dus op de Gekraagde aardster. Dat het zulke kleine exemplaren zijn komt misschien door het seizoen, januari. Of misschien door de kevertjes? Nu hoop ik maar dat op deze vindplaats dit najaar weer aardsterren staan en dat de determinatie dan bevestigd kan worden.

De andere soort die Leo noemde, *Geastrum saccatum*, de Viltige aardster, komt in Nederland alleen in de kalkrijke duinen voor. Deze soort is dus duidelijk erg kalkminnend. Een vindplaats in het binnenland, op bodem die niet of nauwelijks kalkrijk is, zou heel bijzonder zijn. Hiervoor is een heel erg zekere determinatie dus echt heel belangrijk. Voorlopig hebben we die zekere determinatie niet.

Met dank aan Leo Jalink voor de determinaties en het artikeltje over zwamkevers.

Literatuur

- Curtis, J. 1840. British Entomology. The Genera of insects found in Great Britain and Ireland. Vol. II. p. 355. <https://www.biodiversitylibrary.org/item/94894#page/512/mode/2up> e.v.
Lund, S. 2017. Skalbagger i röksvampar. Svensk Mykologisk Tidskrift 38 (3): 46-49.